

BARTŁOMIEJ BERNARD OFFERCZAK*

Wydział Nauk Historycznych i Społecznych
Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Warszawa

„PRO SALUTE ANIME...” – ZAPISY POBOŻNE W TESTAMENTACH MIESZCZAN PŁOCKICH W ŚWIETLE KSIĘGI ŁAWNICZEJ PŁOCKA 1489-1517

Testament, jako akt ostatniej woli testatora, swój początek na ziemiach polskich w średniowieczu ma w XIII w. Początkowo stanowił formę ustną, a pod koniec tegoż wieku stał się dokumentem spisany¹. Pierwotnie testamety spisywali przedstawiciele wyższych warstw społecznych, do których można zaliczyć duchownych oraz możnowładców. Rzadko zaś można było spotkać testamety najniższej warstwy chłopskiej. Natomiast wśród warstwy mieszczańskiej testament upowszechnił się dopiero w końcu XV w.², wraz z rozwojem ośrodków miejskich na ziemiach polskich począwszy od XIII w., kształtowaniem się prawa miejskiego oraz spadkowego, wzrostem zamożności mieszczan. Najczęściej w ośrodkach miejskich Polski średniowiecznej uwierzytelnieniem legatów testamentowych mieszczan zajmowali się przedstawiciele organów władz miejskich, ich treść potwierdzana była również przez dostojników kościelnych. Akty ostatniej woli, testamety w mniejszych miastach średniowiecznej Polski, wśród powszechnej praktyki prawnej, wpisywane były do ksiąg miejskich – ksiąg ławniczych, ławniczo-wójtowskich czy radzieckich³. Natomiast

* Bartłomiej Bernard Offerczak- doktorant na Wydziale Nauk Historycznych i Społecznych UKSW, przygotowujący dysertację doktorską poświęconą wpływowi miast na rozwój gospodarczy i społeczny Mazowsza od XIII do początku XVI w. E-mail: bartek.offerczak@wp.pl.

¹ J. Bardach, B. Leśniadorski, M. Pietrzak, *Historia ustroju i prawa polskiego*, Warszawa 2005, s. 147.

² H. Zaremska, *Człowiek wobec śmierci: wyobrażenia i rytuały*, w: *Kultura Polski średniowiecznej XIV-XV w.*, red. B. Geremek, Warszawa 1997, s. 489.

³ Średniowieczne testamety mieszczan doczekały się wielu opracowań i bogatej literatury przedmiotu. Warto przytoczyć niektóre z nich: B. Możejko, *Gdański mieszczanin w obliczu śmierci. Zapisy testamentowe z II połowy XV w. (na podstawie księgi ławniczej)*, w: *Mieszczanie, wasale, zakonnicy. Studia z dziejów średniowiecza*, red. B. Śliwiński, t. 10, Gdańsk 2004, s. 127-162; też, *Rozrachunek z życiem doczesnym. Gdańskie testamety mieszczańskie z XV i początku XVI wieku*, Gdańsk 2010; E. Piwowarczyk, P. Tyszka, *Przyczynek do pobożności mieszczan krakowskich na podstawie XV-wiecznych legatów w Liber testamentorum (rkps 772)*, „Nasza przeszłość”, 2006, t. 105, s. 7-42; R. Kubicki, *Testamety elbląskie z XIV – początków XVI w. – charakterystyka wraz z listą testatorów w układzie chronologicznym*, „Rocznik Elbląski”, 2006, t. 20, s. 199-208; J. Wysmulek, *Testamety mieszczan krakowskich (XIV-XV wiek)*, Warszawa 2015. W ostatnim czasie podjęto badania nad stworzeniem katalogów testamentów w oparciu o zachowane księgi poszczególnych miast oraz regionów. Warto przytoczyć prace dla okresu późnego średniowiecza: *Testamety mieszczan warszawskich od XV do końca XVII wieku. Katalog*, oprac. A. Bartoszewicz, A. Karpiński, K. Warda, Warszawa 2010; *Katalog testamentów z krakowskich ksiąg miejskich do 1550 roku*, oprac. J. Wysmulek, Warszawa 2017; *Testamety z ksiąg sądowych małych miast polskich do 1525 roku*, oprac. A. Bartoszewicz, K. Mrozowski i in., Warszawa 2017.

w większych ośrodkach miejskich na ziemiach polskich, np. w Krakowie, Przemyślu czy w Starej Warszawie, w kancelariach tychże miast prowadzono osobne księgi testamentowe⁴.

W testamentach mieszczańskich, zawierających najczęściej zapisy dotyczące podziału majątku za życia pomiędzy członków rodziny, spłatę zaciągniętych długów przez testatorów, można poza tym zauważyć zapisy pobożne czynione celem zbawienia duszy testatora. Życie wieczne dla ludzi średniowiecza stanowiło główny cel ziemskiej pielgrzymki. Najczęściej wśród legatów testamentowych można zauważyć zapisy mieszczańskie na rzecz kościołów miejskich, co może świadczyć o głębokim przywiązaniu do takiego kościoła i o religijności testatora⁵. Zapisy pobożne, zawarte w testamentach mieszczańskich, spełniały dwie funkcje – ekonomiczną oraz religijną. Z religijnego punktu widzenia zapisy pobożne miały „wykupić” duszę testatora przed wiecznym potępieniem oraz mękami czyścowymi, których testator się lękał, tym samym zapewniały pokój jego duszy i szansę na zbawienie. Z perspektywy ekonomii, obdarowywani – biedni, klasztory i kościoły miejskie, dzięki okazałym czasem częściom majątków testatorów miały możliwość pozyskać dochody tak potrzebne do funkcjonowania. Pamiętano tam o darczyńcach, którzy poczynili zapisy, w modlitwach oraz sprawowanych za ich dusze mszach. Zapisy testamentowe w legatach mogły być czynione również przy okazji wypraw wojennych, na które testator się wybierał, a z których mógł już nie wrócić, dlatego przepisywał część swojego majątku na rzecz Kościoła. Poza tym, można zauważyć, że zapisy pobożne testatorzy czynili również, wskazując na członków swojej rodziny i zobowiązując ich do tego, by udali się w dalekie podróże, najczęściej pielgrzymki, aby w miejscach świętych wyblągali zbawienie ich duszom.

Przedmiotem rozważań poniższego artykułu będą zapisy pobożne w testamentach mieszczańskich. Legaty mieszczańskie tworzą współcześnie nieocenione źródło do badania różnych aspektów życia mieszczańskiego w średniowieczu⁶. Zazwyczaj testatorzy pochodzenia mieszczańskiego piastowali szanowane urzędy w hierarchii miejskiej, do których można zaliczyć urząd wójta, rajcy miejskiego, kapłana czy przedstawicieli najbardziej sytuowanych rzemiosł miejskich, takich jak np. złotnicy, czy parających się napędzaniem średniowiecznej gospodarki – kupców.

Cennym źródłem do badań religijności ludzi średniowiecza są testamenty z zapisami pobożnymi mieszczańskimi, które znajdowały się na kartach księgi ławniczej miasta Płocka z lat 1489-1517. Księga ławnicza Płocka stanowiła u schyłku średniowiecza część zasobnego archiwum miejskiego, lecz pod koniec XIX w. została przeniesiona wraz z innymi księgami miejskimi do Warszawy do Archiwum Akt Dawnych⁷. Wiele z tych ksiąg uległo spaleni w 1944 r., choć kilka z nich, jak wspomniana księga ławnicza Płocka i cztery inne obejmujące prawie cały wiek XVI, przetrwały czas wojny⁸. Na kartach księgi ławniczej

⁴ A. Bartoszewicz, *Testament źródłem do badań nad piśmiennością mieszczańską w późnym średniowieczu*, „Kwartalnik historii kultury materialnej”, 2011, nr 3-4, s. 294.

⁵ H. Zaremska, *Miasto: struktury społeczne i styl życia*, w: *Kultura Polski średniowiecznej XIV-XV w.*, red. B. Gernik, Warszawa 1997, s. 207-208.

⁶ O wartości testamentu jako źródła historycznego: W. Olszewski, *Testament jako źródło do badań życia miasta w średniowieczu*, „Archeologia Historica Polona”, 1998, t. 7, s. 79-92.

⁷ Księga obecnie stanowi część zbiorów AGAD w Warszawie. AGAD, *Księgi miejskie Płock*, sygn. Płock nr 1, Tytuł: *Acta scabinorum noviter inchoata per notarium incepta et introligata [1490]*.

⁸ Księga ta została wydana drukiem przez Danutę Poppe. *Księga ławnicza miasta Płocka 1489-1517*, oprac. D. Poppe, Warszawa 1995 (dalej: KLP).

Płocka znajdują się zapisy odbywających się sądów gajonych (łac. *iudicum bannitum*), a wśród nich procedury sądowe z pracy ławy miejskiej w postaci podziałów oraz spłat spadkowych, kontraktów w formie dzierżawy, umów o pracę, ugód czy ustanowienia pełnomocnictw.

Na kartach księgi ławniczej Płocka zapisano łącznie ponad 30 testamentów mieszczan płockich, wśród których wyróżnia się 16 testamentów zawierających zapisy pobożne. Wszystkie z tych testamentów zostały zapisane w języku łacińskim. Również poza księgą ławniczą Płocka można odnaleźć zapisy testamentowe. Przykładem może być dokument wystawiony przez kanclerza dworu Władysława I, Racibora z Golejewa, w którym rzeczony Racibor przeznaczył 10 kop groszy rocznego czynszu na biednych, celem zakupu dla nich ubrań oraz butów dla wdów oraz sierot, jak również przeznaczył część tej kwoty na wosk oraz kadzidło dla kapłanów nawiedzających chorych z Najświętszym Sakramentem. Zapisy poczynione przez kanclerza można zaliczyć do zapisów pobożnych. Zapisy te potwierdził książę płocki Kazimierz III Rudy⁹. W księdze ławniczej ciekawym zapisem jest umowa zawarta pomiędzy Elżbietą Mydelnikową a Dorotą ze wsi Mirosław, która może być traktowana jako ustny testament¹⁰.

Testatorami byli głównie przedstawiciele pospolitych zawodów miejskich. Było to siedmiu mieszczan płockich, a wśród nich: Anna Brukarka, wdowa po Wojciechu Brukarzu¹¹, Piotr Kępka, garncarz wraz z żoną Anną, Jurga kramarza wraz z żoną Agatą. Prawdopodobnie był również przedstawiciel zawodu piekarzy, Maciej Dzika Baba. Przypuszczenie to można opierać na fakcie zamieszkania Macieja przy ulicy Piekarskiej. Poza wyżej wymienionymi mieszczanami wśród testatorów był Jan Rybak. Jego nazwisko mogłoby wskazywać na to, że zajmował się połowem ryb. Rzeczony Jan piastował urząd ławnika, a także posiadał dom na ul. Grodzkiej. W księdze wymieniony jest też Stanisław, który mógł być synem Jana. Prawdopodobnie nazwisko Rybak było odziedziczone po przodkach Jana i Stanisława¹². Elżbieta Mydelnikowa mogła zajmować się produkcją mydła. Był także przedstawiciel władz miejskich Płocka, rajca Stanisław Turecki. Zastanawiać może fakt, że w przypadku testamentów z zapisami pobożnymi nie ma przedstawicieli zawodów o bardziej sytuowanej pozycji w hierarchii miejskiej poza wspomnianym rajcą Stanisławem Tureckim. W pozostałych testamentach wymienieni są jedynie mieszczanie bez określenia wykonywanego przez nich zawodu. Są to: Bartłomiej Kawka, Piotr Długi, Stanisław Kaszel, Stanisław Czok oraz Stanisław Goworowski. Na szczególną uwagę zasługuje 6 testamentów, które zostały sporządzone przez kobiety – Annę Barłożkową, Małgorzatę Pazurzynę, Katarzynę Roszkową, Annę Wroninę, Bietę, żonę Wojciecha Gruszki, oraz Elżbietę Mydelnikową.

Analizując testamenty wymienionych na kartach księgi ławniczej Płocka mieszczan płockich, można wyróżnić kilka powodów, dla których zostały sporządzone legaty zawierające zapisy pobożne. Niewątpliwie pierwszą przyczyną, dla której zostały sporządzone testamenty mieszczan, było zabezpieczenie dóbr doczesnych, co widoczne jest w 5 testamentach – Jurgi Kramarza i jego żony Agaty, Anny Brukarki, wdowy po Wojciechu, Katarzyny Roszkowej, Anny Barłożkowej oraz Biety, żony Wojciecha Gruszki. Natomiast testament Małgorzaty

⁹ AGAD, ZDP, sygn. 3588, 3589.

¹⁰ KŁP, nr 72, s. 27-28.

¹¹ S. Zielonka, *Życie płockie na przełomie wieków XV i XVI. Przyczynek do dziejów Mazowsza Płockiego*, Płock 2000, s. 73.

¹² S. Zielonka, *Życie płockie...*, s. 63-64.

Pazurzyny został sporządzony ze względu na szalejącą w Płocku zarazę, która rozpoczęła się w lipcu 1495 r. na święto świętego Jakuba¹³. Być może kolejnych 5 testamentów: Piotra Kęпки i jego żony Anny, Anny Wroniny, Stanisława Kaszła, Bartłomieja Kawki, Piotra Długiego, mogło być sporządzonych również ze względu na zarazę w mieście, o czym mogą świadczyć wpisy legatów do księgi ławniczej w niespełna 3 tygodnie od jej wybuchu. Małgorzata Pazurzyna zapisała 9 wieprzy na rzecz szpitala miejskiego, gdyby umarła na skutek zarazy. Oddała także część swojego majątku na rzecz ubogich¹⁴. Innym powodem, dla którego sporządzono testamenty były choroby, którymi złożeni byli mieszczanie na łożu śmierci. Testamenty w tych okolicznościach sporządzili poza wcześniej wspomnianymi mieszczanami: Bieta, żona Wojciecha Gruszki, Elżbieta Mydelnikowa, Maciej zwany Dzika Baba, Stanisław Goworowski oraz Jan Rybak. Natomiast nie można jednoznacznie wskazać powodu sporządzenia testamentu przez Stanisława Tureckiego. Można przypuszczać, że testament rajcy miejskiego miał być zabezpieczeniem jego dóbr doczesnych, jak również mógł mieć charakter dewocyjny, o czym świadczy zapis o przekazaniu części jego dóbr na pobożne dzieła.

W zapisach testamentowych mieszczan płockich wyraźnie wyróżniają się zapisy pobożne dotyczące kościołów płockich, bractw miejskich, szpitala, biednych, jak również próśb o odprawianie mszy za zbawienie duszy testatorów oraz na cele bliżej nieokreślone dla zbawienia duszy testatorów. Analizując treść testamentów mieszczan płockich, można zauważyć, że zapisy pobożne najczęściej dotyczą kościoła św. Bartłomieja. Najbardziej znacznym zapisem dla tego kościoła było przekazanie całego majątku na prace restauracyjne po śmierci Piotra Kęпки oraz jego żony Anny¹⁵. Drugim pokaźnym zapisem pobożnym na rzecz kościoła św. Bartłomieja było przekazanie przez Małgorzatę Pazurzynę po jej śmierci połowy jej domu na prace restauracyjne kościoła wraz z 3 kopami groszy na pozłocenie krzyża kościoła¹⁶. Inni mieszczanie płocki w swoich legacjach zapisywali od 1 do 3 kop groszy, z wyjątkiem legacji Bartłomieja Kawki, który, poza 2 kopami groszy, przeznaczył dodatkowe 2 kopy groszy na trzydziestnicę, czyli na nabożeństwo odprawiane za duszę zmarłego w trzydziesty dzień po śmierci¹⁷. Można przypuszczać, że sporządzona umowa zawarta pomiędzy Elżbietą Mydelnikową a Dorotą ze wsi Mirosław, która przekazała dla wykonawców jej ostatniej woli – Marcinowi Łososiowi, wikariuszowi kościoła św. Bartłomieja, oraz Janowi Czapnikowi – po 10 gr z każdego warzenia mydła w ciągu trzech lat z przeznaczeniem dochodu na msze za zbawienie jej duszy oraz na jałmużnę dla biednych, mogła dotyczyć kościoła św. Bartłomieja. Poza tym rzeczona Elżbieta Mydelnikowa zapisała dla celów pobożnych 4 srebrne łyżki wraz z płaszczem z sukna amsterdamskiego oraz szubkę, czyli kaftan, z brązowego haraszu¹⁸. Łącznie na rzecz kościoła św. Bartłomieja przekazano dobra majątkowe w 8 testamentach.

¹³ „Anno 1495 Pestis incepta est a festo s. Jacobi apostoli [25 VIII] in civitate Plocensi”, KŁP, nr 56, s. 29.

¹⁴ „ecclesie s. Bartholomei parochialem et si eam hac aura pestilencia mori contigerit ad hospitem novem porcos legavit”, KŁP, nr 58, s. 30; S. Zielonka, *Życie płockie...*, s. 21.

¹⁵ KŁP, nr 55, s. 28-29.

¹⁶ KŁP, nr 58, s. 30; S. Zielonka, *Życie płockie...*, s. 51.

¹⁷ KŁP, nr 61, s. 32; W. Graczyk, „Arbitrzy i nie tylko...”. *Duchowni na kartach księgi ławniczej miasta Płocka w latach 1489-1517*, „Saeculum Christianum”, 2017, t. 24, s. 103.

¹⁸ KŁP, nr 72, s. 27-28.

Obok kościoła św. Bartłomieja, zapisy pobożne dotyczyły również kościoła Św. Trójcy, dla którego zapisy poczynili Stanisław Kaszel, przeznaczając na rzecz kościoła ½ kopy groszy na odprawienie mszy żałobnych za jego duszę, oraz Anna Barłożkowa w kwocie 2 kop groszy. Poza nadaniami dla wymienionych kościołów, 1 kopą groszy został obdarowany kościół św. Michała – ponownie przez Stanisława Kaszla oraz kościół św. Dominika poza murami miasta 1 kopą groszy przez Annę Barłożkową¹⁹. Natomiast Piotr Długi miał przekazać część swojego majątku na własną kaplicę znajdującą się w kościele św. Bartłomieja, prosząc o odprawienie w niej po jednej mszy na kwartał za jego duszę²⁰. Stanisław Goworowski zapisał kościołowi św. Bartłomieja, św. Dominika oraz Św. Trójcy po 10 gr na odprawienie mszy za spokój jego duszy²¹.

W zapisach ostatniej woli testatorów pojawiały się zapisy pobożne dotyczące istniejących w Płocku bractw miejskich. Zapisy te znajdują się w 4 testamentach. Najwięcej na rzecz bractw miejskich przekazała Anna Brukarka: zapisała ½ kopy groszy dla bractwa pod wezwaniem NMP oraz dla bractwa biednych podobnie ½ kopy groszy wraz z prześcieradłem, którym miano okrywać ciała zmarłych członków bractwa. Poza tym Anna wsparła również 40 gr przytułek dla biednych, przeznaczając powyższą kwotę na ogrzanie łaźni i posiłek dla biednych²². Z kolei Anna Wronina, zapisała ½ kopy groszy dla bractwa literackiego²³. Podobną kwotę przekazała w swoim testamencie Katarzyna Roszkowa dla bractwa św. Dominika²⁴. Natomiast Piotr Długi postanowił w swoim testamencie, aby część z 14 gr, które posiadał, Maciej Długi, prawdopodobnie jego syn, przeznaczył na wybrane przez siebie bractwo płockie.

Najważniejszym powodem, dla którego mieszczanie płocky czynili zapisy pobożne, było zbawienie ich duszy. Zapis „dla zbawienia duszy” pojawia się w 5 legatach. Anna Brukarka zapisała 40 gr na egzekwie pośmiertne, sprawowane za jej duszę²⁵. Podobny zapis uczyniła Anna Barłożkowa, przeznaczając na egzekwie 4 kopy groszy²⁶. Piotr Długi wyraził w testamencie pobożne życzenie, prosząc o odprawienie w jego kaplicy po jednej mszy na kwartał²⁷. Dar serca w postaci jałmużny złożył Maciej zwany Dzika Baba, który wyznaczył żonie Małgorzacie rozdanie jałmużny po otrzymaniu przez nią jego domu i innych dóbr²⁸. Dla zbawienia swojej duszy Anna Barłożkowa wykonawcom swojego testamentu, Janowi Gołębiowi oraz Mikołajowi Jagielce, powierzyła rozdzielenie jej bielizny, 2 płaszczy z sukna oraz sukni z sukna kościańskiego dla biednych²⁹. Mieszczanin Jan Rybak, jako jedyny ze wszystkich omawianych testatorów, przysiągł, że dla zbawienia swojej duszy nie jest winien swoich długów Grzegorzowi, ponieważ ten darował dług Janowi spłaty 6 gr, wymienając

¹⁹ KŁP, nr 247, s. 128.

²⁰ KŁP, nr 65, s. 34.

²¹ KŁP, nr 270, s. 139.

²² KŁP, nr 42, s. 22; S. Zielonka, *Życie płockie...*, s. 22.

²³ KŁP, nr 57, s. 29.

²⁴ KŁP, nr 158, s. 80.

²⁵ KŁP, nr 42, s. 22.

²⁶ KŁP, nr 247, s. 128.

²⁷ KŁP, nr 65, s. 34.

²⁸ KŁP, nr 505, s. 271.

²⁹ KŁP, nr 247, s. 128.

długi u innych mieszczan płockich³⁰. Stanisław Turecki zapisał swojej żonie Elżbiecie majątek, z którego 40 gr oraz 6 srebrnych łyżek, miała ona przeznaczyć na pobożne dzieła dla zbawienia duszy męża³¹. W testamencie Jurgi Kramarza oraz jego żony Agaty wspomniano jedynie, że podejmą oni kroki, aby ich czyny mogły dać zbawienie ich duszom³².

Troska o zbawienie duszy stanowiła główny powód, dla którego mieszczanie płocki na kartach księgi ławniczej miasta Płocka z lat 1489-1517 przekazywali w akcie ostatniej woli część nagromadzonych dóbr doczesnych na rzecz kościołów, głównie kościoła św. Bartłomieja, któremu przekazano najwięcej darowizn, co może świadczyć o głębokiej religijności mieszczan płockich oraz o trosce o sam budynek kościoła parafialnego. Poza zapisami na rzecz kościołów płockich, testatorzy chętnie czynili zapisy pobożne na rzecz instytucji miejskich, jak bractwa czy szpital miejski. Nie zapominali w swoich legatach również o najbiedniejszych, przekazując na ich rzecz pokaźne sumy darowizn, a także rzeczy codziennego użytku. Z drugiej zaś strony nie brakowało w niektórych testamentach mieszczan zapisów chroniących ich majątki. Zapisy pobożne w testamentach mieszczan płockich wpisują się w krąg duchowości stanu mieszczańskiego ziem polskich u schyłku średniowiecza i niewątpliwie stanowią ważne źródło porównawcze z innymi testamentami mieszczan w pozostałych miastach ziem polskich wspomnianego okresu.

Tabela 1. Zapisy pobożne na rzecz kościołów płockich

Kościół w Płocku	Zapisy w testamentach	Kwota ogółem (w kopach groszy)	Inne dobra na rzecz kościołów płockich
św. Bartłomieja	8	32 ½	Bielizna, sprzęty domowe Anny Brukarki na rzecz biednych. Cały majątek bez wymienienia szczegółów posiadanych dóbr Piotra Kępki i jego żony na prace restauracyjne kościoła. Piotr Długi zapisał kościołowi 14 kop groszy na swoją kaplicę w kościele. 4 łyżki, płaszcz z czarnego sukna amsterdamskiego, szubkę z brązowego haraszu zapisała Elżbieta Mydelnikowa.
św. Michała	2	1 ½	–
Św. Trójcy	3	13 ½	–
św. Dominika	2	12	–

³⁰ KŁP, nr 67, s. 36.

³¹ KŁP, nr 611, s. 327.

³² KŁP, nr 10, s. 5.

Tabela 2. Zapisy pobożne na rzecz pozostałych instytucji miejskich w Płocku

Dla kogo	Wzmianki w testamentach	Kwota ogółem (w kopach groszy)	Inne dobra na rzecz instytucji miejskich
Szpital miejski	1	-	9 wieprzy w razie śmierci podczas zarazy Małgorzaty Pazurzyny
Na rzecz biednych	3	40	Bielizna, 2 płaszcze z sukna nowej barwy, suknia z sukna kościańskiego zapisane przez Annę Barłożkową
Bractwo św. Dominika	1	½	–
Bractwo literackie	1	½	–
Bractwo biednych	1	½	Prześcieradło do okrywania ciał członków bractwa zapisała Anna Brukarka
Bractwo NMP	1	½	–

„Pro salute anime...” – pious records in the testaments of the Plock townspeople in the light of the Plock jury book between 1489-1517

Abstract

The aim of this article was to show the attitudes of Plock townspeople towards death through their wills, which were included in the pages of the Plock jury book between 1489-1517. The article presents individual Plock townspeople who left legacies for churches, city fraternities or the poor in their testaments. At the end of the article, tables summarize all the testamentary legacies for the benefit of the mentioned municipal institutions of late medieval Plock.

Keywords: Jury book, pious records, Plock, testament, townspeople

BIBLIOGRAFIA

Źródła rękopiśmienne

AGAD, ZDP, nr 3588, 3589.

Źródła drukowane

Księga ławnicza miasta Płocka 1489-1517, oprac. D. Poppe, Warszawa 1995.

Opracowania

Bardach J., Leśniodorski B., Pietrzak M., *Historia ustroju i prawa polskiego*, Warszawa 2005.

Bartoszewicz A., *Testament źródłem badań nad piśmiennością mieszczan w późnym średniowieczu*, „Kwartalnik historii kultury materialnej”, 2011, nr 3-4, s. 293-303.

Graczyk W., „Arbitrzy i nie tylko...”. *Duchowni na kartach księgi ławniczej miasta Płocka w latach 1489-1517*, „Saeculum Christianum”, 2017, t. 24, s. 100-105.

Zaremska H., *Człowiek wobec śmierci: wyobrażenia i rytuały*, w: *Kultura Polski średniowiecznej XIV-XV w.*, red. B. Geremek, Warszawa 1997, s. 485-511.

Zaremska H., *Miasto: struktury społeczne i styl życia*, w: *Kultura Polski średniowiecznej XIV-XV w.*, red. B. Geremek, Warszawa 1997, s. 189-238.

Olszewski W., *Testament jako źródło do badań życia miasta w średniowieczu*, „Archaeologia Historica Polona”, 1998, t. 7, s. 79-92.

Zielonka S., *Życie plockie na przełomie wieków XV i XVI. Przyczynek do dziejów Mazowsza Plockiego*, Płock 2000.

Spis tabel

Tabela 1. Zapisy pobożne na rzecz kościołów plockich, s. 30.

Tabela 2. Zapisy pobożne na rzecz pozostałych instytucji miejskich w Płocku, s. 31.